

Продемонстровано, що нейтралізація може викликатися різними факторами: необхідністю акцентування інформативного потенціала повідомлення, стремлінням к економії мислительних зусиль реципієнта, нормами політкоректності, присущими англійському публіцистическому дискурсу.

Ключевые слова: дебитивная модальность, нейтралізація, публіцистический дискурс.

Barmina E. O. Neutralization in the Process of the Debitive Modality Rendering (on the material of the publicistic discourse)

The article deals with the peculiarities of the use of the neutralization strategy in the process of Ukrainian debitive modality rendering in English publicistic discourse translation. The author demonstrates that neutralization may be explained by various factors: necessity to accentuate the informative potential of the source message, to save the reader's intellectual effort, to keep to the norms of political correctness characteristic of English publicistic discourse.

Key words: debitive modality, neutralization, publicistic discourse.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Новикова М. О.

УДК 811.111 255.4

О. В. Ворона, О. В. Крисало

**ПЕРЕКЛАД ПРОМОВИСТИХ ІМЕН (НА МАТЕРІАЛІ
КАЗКИ-ПРИТЧІ ДЖ. ОРУЕЛЛА «КОЛГОСП ТВАРИН»)**

У творах визначних письменників немає випадковостей: все продумано, кожне слово стоїть на своєму місці та виконує функції, які задумав автор згідно художнього замислу свого твору. Імена героїв також є чітко продуманим елементом художнього твору. Часто письменники вдаються до наділення персонажів твору промовистими іменами. Промовисте ім'я – назва, в якій виражені риси індивідуальності (зовнішні або поведінка) персонажа, важливим компонентом промовистого імені є оціночна характеристика. Промовисті імена застосовуються в сатиричних (як у нашому випадку) або в гумористичних творах. Такі назви «вживаються автором, який переслідує певні цілі та спирається в своїй словотворчості на існуючі в ономастиці традиції та моделі» [1, с. 160 – 161]. У казці-притчі Дж. Оруелла власні промовисті імена служать для негайної характеристики рис поведінки персонажів та посилення загального напруження.

Власна назва, з точки зору перекладознавства не повинна зазнавати будь-яких перекладацьких трансформацій. Якщо до власної назви застосувати традиційні в таких випадках транслітерацію та транскрипцію, то ці трансформації не відобразять авторського замислу (особливо якщо мова йдеться про волаючі назви, як у нашому випадку), тому перекладачеві потрібно вдаватись до інших прийомів, щоб передати не лише форму, а й зміст власної назви.

Власні промовисті імена неодноразово ставали об'єктом мовознавчих досліджень в роботах Ю. О. Сорокіна [2], В. В. Красних [3], Г. В. Бакастової [4], А. Г. Гудманяна [5], О. О. Леоновіч [6], Н. В. Марьєнськової [7], Т. В. Немировської [8], Н. О. Полякової [9], А. В. Суперанської [10]. Але, незважаючи на такий великий обсяг досліджень власних імен, проблема перекладу промовистих імен залишається все ще малодослідженою.

Актуальність теми дослідження обумовлена поширенням лінгвокультурологічного напрямку в сучасних мовознавчих дослідженнях та необхідністю лінгвокультурологічного аналізу власних назв під час перекладу творів художньої літератури.

Метою нашого дослідження є виявлення лінгвокультурної своєрідності передачі волаючих назв в перекладах твору Дж. Оруелла «Animal Farm» (1944 р.) на східнослов'янські мови (на російську мову – «Скотный двор», виконаний Іланом Полоцком (1988 р.), та переклад Лариси Беспалової «Скотный двор» (1989 – 1992 рр.), а також два переклади на українську мову – «Колгосп тварин» Івана Чернятинського (1943 – 1944 рр.) та «Ферма «Рай для тварин» Юрія Шевчука (1991 р.).

Промовисті імена – це власні назви, в яких можна розпізнати внутрішню форму без особливих зусиль. Промовисті імена є першою характеристикою персонажа, на яку звертає увагу читач, ще не познайомившись з вчинками, зовнішністю персонажа. Промовисті імена є самодостатніми засобами творення комічного, вони не вимагають контекстного підживлення. «Промовисті імена є лексико-семантичним засобом передачі критичного ставлення автора до персонажа» [2, с. 5].

Аналіз промовистих імен у даному художньому творі надає дослідникові наступну картину:

Так, ім'я *Napoleon* – *Наполеон- Наполеон- Наполеон- Наполеон* (тут і далі приклади подаються в такій послідовності: оригінальний варіант – переклад на українську мову Івана Чернятинського – переклад на українську мову Юрія Шевчука – переклад на російську мову Ілана Полоцка – переклад на російську мову Лариси Беспалової) – співпадає, для перекладу застосована транслітерація, жоден з перекладачів не застосовував інших прийомів, щоб не стерти смисловий відтінок та алюзію – Наполеон – французький імператор, історична особа, а в творі – ватажок тварин, дана волаюча назва надає грандіозності персонажу; ми повністю погоджуємось з таким варіантом перекладу. Схожим є і випадок перекладу промовистих імен *Moses* – *Мойсей* – *Мойсей* – *Мозус* –

Моисей, коли майже всі варіанти перекладені однаково, лише переклад на російську мову І. Полоцка є транскрипцією, а в усіх інших випадках використано промовисте ім'я – відповідник, який є контекстуально вдалим: ворон Мойсей – є пророком революції, істотою, яка її передбачила, тому письменник і дає йому біблейське ім'я, щоб у читача з'являлась асоціація з біблейським персонажем.

Три варіанти перекладу імені персонажу *Snowball* – *Білан* – *Сніжок* – *Сноуболл* – *Обвал* (два на українську мову та переклад на російську І. Полоцка – *Білан* – *Сніжок* – *Сноуболл*) схожі між собою – вони передають риси зовнішності тварини, перекладачі в різній мірі застосували прийом калькування (в перекладах на українську мову: *Білан* – *Сніжок*) та транскрибування (переклад на російську мову І. Полоцка – *Сноуболл*).

В перекладі на російську мову, виконаному Л. Беспаловою використано смисловий розвиток – перекладацьку трансформацію, яка передбачає заміну словникового відповідника лексичної одиниці оригіналу контекстуальним значенням, логічно пов'язаним з ним. В даному випадку «*Обвал*» – це не лише ім'я персонажа, а результат його функціонування в творі, саме цей персонаж розпочинає революцію на фермі, тобто «обваливает, сваливает» колишнє становище.

Old Major – *Марк* – *Майор* – *Майор* – *Старик Главарь* – у двох перекладах (на українську мову Ю. Шевчука та російську мову І. Полоцка) застосовано транслітерацію (*Майор*), тому варіант перекладу є ідентичним, переклад на українську мову І. Чернятинського «*Марк*» є відповідником, підібраним на основі співзвучності варіанта оригіналу та власного чоловічого імені в англійській мові, але при застосуванні цього варіанту втрачається контекстуальне значення, яке є важливим у даному випадку – цей персонаж є старим за віком, але дуже мудрим. Значимо, що в цих трьох варіантах перекладі опустили при перекладі англійську лексему «old», яка є важливою в контексті твору для опису даної дійової особи. Лариса Беспалова в своєму перекладі даної волаючої назви уникає буквализації та транскрипції, вона застосовує заміни і це робить її переклад адекватним, як з точки зору форми – збережено обидва компоненти, на відміну, від попередніх перекладів, так і з точки зору лексичного значення – все адекватно передано: *Old Major* – *Старик Главарь*.

Особливої уваги заслуговує передача в перекладах імені героя казки *Squealer* – *Квікун* – *Пищик* – *Визгун* – *Стукач*. У всіх варіантах перекладачі застосували лексичну заміну словниковими відповідниками, уникнувши звичних при перекладі власних назв транслітерації та транскрипції, зберігши таким чином волаючий компонент у цих власних назвах. Варіанти перекладу «*Квікун*», «*Пищик*», «*Визгун*» є нейтральними, утвореними, як і оригінальний варіант, від дієслова, яке легко реконструювати з іменника – волаючої назви. Переклад на російську мову «*Стукач*» вже набуває стилістичного маркування – це

слово походить від сленгового негативного виразу, досить поширеного серед носіїв російської мови. Можливо, вживши таку лексичну одиницю, перекладачка хотіла підкреслити риси поведінки даного персонажу, зробити цей образ гротескним, різким, однозначно негативним.

Розглянемо переклади *Clover* – *Конюшина* – *Конюшинка* – *Кловер* – *Кашка* – українські варіанти є словниковими відповідниками англійського слова «clover», з тією лише різницею, що переклад Ю. Шевчука «Конюшинка» є димінутивною формою. Російський переклад І. Полоцка є транслітерацією оригінального варіанту, але такий варіант незрозумілий російськомовному читачу. Л. Беспалова вдалася до лексичної заміни, і не вибрала словниковий відповідник англійського «clover» - «клевер» (ми це пояснюємо тим, що російське слово «клевер» є іменником чоловічого роду, а дана дійова особа – жіночої статі), а застосувала, як і Дж. Оруелл, назву рослини – *Кашка*, зберігши при цьому і лексичне значення волаючої назви – ототожнення з рослиною, і гендерні ознаки;

Однакову перекладацьку стратегію перекладачі обрали і при роботі з промовистими іменами *Bluebell* – *Мурко* – *Квітка* – *Блюбелл* – *Ромашка* ; *Jessie* – *Лисько* – *Джессі* – *Джесси* – *Роза* та *Pincher* – *Бровко* – *Пінчер* – *Пинчер* – *Кусай*. Російський переклад І. Полоцка (*Блюбелл*, *Джесси*, *Пинчер*) – транслітерація, український переклад І. Чернятинського (*Мурко*, *Лисько*, *Бровко*) – креативна адаптація до традицій українських народних казок, до того ж, ця власна назва римується з назвами інших персонажів, які в творі є друзями. Ю. Шевчук застосував генералізацію (*Квітка*), а в інших випадках – транслітерацію (*Джессі*, *Пінчер*), а Л. Беспалова використовує контекстуальні відповідники для збереження сенсу та лінгвокультурологічних особливостей даних одиниць і, таким чином, відходить від буквализації. Те саме стосується і перекладів наступних промовистих імен: *Mollie* – *Марічка* – *Моллі* – *Молли* – *Молли* (в даному випадку різниця полягає лише в тому, що обидва переклади на російську мову є транскрибуванням, як і переклад на українську мову Ю. Шевчука), та *Muriel* – *Дереза* – *Мюріел* – *Мюриель* – *Мона* – всі чотири варіанти відрізняються, але незначно.

Український варіант І. Чернятинського «Дереза» є колоритним і вдалим, адже ця тварина дійсно є козою, перекладач підібрав вдалий відповідник з фольклору, але цей варіант немає ніякого зв'язку з оригіналом. У перекладах І. Полоцка та Ю. Шевчука застосовано транскрипцію: *Мюріел* – *Мюриель*. Варіант «Мона» є власно придуманою назвою перекладачки, ця назва не є волаючою, вона не є транскрипцією оригінального варіанту і семантично непов'язана з іншими власними назвами у творі; до цього ще можна додати і переклади *Boxer* – *Гнідко* – *Боксер* – *Боксер* – *Боец* – знову переклади на українську мову Ю. Шевчука та російську мову І. Полоцка співпадають – «Боксер», цей варіант є транскрипцією оригінального. Його можна розглядати

двоєко: лексичні значення в усіх трьох мовах співпадають: бокер / боксер – спортсмен, порода собак. Український переклад «Гнідко» є адаптацією, наближенням до українського фольклору, цей варіант має право на життя, бо він витриманий в загальній концепції твору та перекладу прізвиськ тварин. Російський варіант «Боец» є смисловою заміною, в даному випадку англійське слово «бокер» і російське «боец» є синонімами, можна сказати, що цей переклад є адекватним;

Переклади промовистих імен *Benjamin* – *Беніамін* – *Бенджамін* – *Бенджамин* – *Вениамин* та *Minimus* – *Мінім* – *Мінімус* – *Минимус* – *Последыш* – схожі: у всіх варіантах більшою чи меншою мірою застосовано транскрипцію. Лише в перекладі на російську мову Л. Беспалової використано лексичний заміник – *Вениамин*, більш придатний для російськомовного читача, ближчий; переклади Ю. Шевчука та І. Полоцка традиційно схожі за використанням прийомом – транслітерація, переклад І. Чернятинського відрізняється від них тим, що в ньому усічене закінчення (*Мінім*), а загалом використаний той самий прийом транслітерації. В перекладі Л. Беспалової «*Последыш*» використано смисловий розвиток – якщо маленький, то останній, рос. «последний». Таким чином перекладачці вдалося зберегти промовистий компонент у назві та адекватно передати значення слова.

Як, бачимо переклади твору Дж. Оруелла «*Animal Farm*» іноді дуже відрізняються від оригіналу. Переклад на українську мову Івана Чернятинського є самостійним твором, сюжет зберігається, але він адаптований до українських реалій і написаний у формі фольклорної казки, при перекладі волаючих назв автор відштовхується від фольклорних творів української літератури та майже не застосовує перекладацьких трансформацій, а придумує своїм героям нові імена. Переклад на українську мову Юрія Шевчука є ближчим до оригіналу, адже перекладач загалом застосовує транскрипцію, інколи – генералізацію.

Перекладач на російську мову Ілан Полоцк дотримується точки зору, що власні назви не перекладаються, при перекладі волаючих назв він у всіх випадках застосовує транскрипцію. Лариса Беспалова, перекладаючи на російську мову, орієнтується на передачу сенсу. Вона вдається як до транскрипції, так і до смислових відповідників, які лексично не є близькими оригіналу.

При перекладі промовистих імен неприпустимо використовувати граматичні трансформації, адже вони передадуть лише форму, а для промовистих імен цей компонент не є першочерговим, важливо відтворити сенс, іронію, гумор або навіть сатиру. Промовисті імена існують у кожній мові, і якщо перекласти значення оригінального варіанту, то можливо знайти адекватний відповідник. Але при такому перекладі кожен перекладач орієнтується на власне розуміння тексту, вносячи експресивні елементи та інколи відхиляючись від оригіналу. Ми вважаємо, що промовисті імена в художній літературі повинні бути

перекладені, їх слід перекладати відштовхуючись від значення оригінальної одиниці, від слова, яке стало джерелом утворення промовистого імені в творі мовою оригіналу.

В подальшому ми плануємо проаналізувати інші класи власних назв, які фігурують у даному творі – антропоніми, топоніми та задіяти ще більше мов в аналізі, порівняти переклади на неспоріднені мови (наприклад, переклад казки-притчі Дж. Оруелла «Колгосп тварин» на східнослов'янські мови та французьку).

Список використаної літератури

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с. **2. Сорокин Ю. А.** Переводоведение: Статус переводчика и психогерменевтические процедуры / Ю. А. Сорокин – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 160 с. **3. Красных В. В.** Этнопсихолингвистика и лингвокультурология Курс лекций / В. В. Красных. – М. : «Гнозис», 2002. – 284 с. **4. Бакастова Г. В.** Имя собственное в художественном тексте / Г. В. Бакастова // Русская ономастика. – М., 1984. – С. 23 – 27. **5. Гудманян А. Г.** Відтворення власних назв у перекладі: дис. д-ра філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / А. Г. Гудманян. – Ужгород : УДУ, 1999. – 446 с. **6. Леонович О. А.** Введение в английскую ономастику: монографія / О. А. Леонович, Е. О. Леонович. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 2008. – 498 с. **7. Марьянова Н. В.** Символика личных имён в языке и переводе / Н. В. Марьянова // Межкультурная коммуникация и перевод: Материалы межвузовской конференции. – М., 2002. – С. 175 – 176. **8. Немировская Т. В.** Некоторые проблемы литературной ономастики / Т. В. Немировская // Актуальные вопросы русской ономастики. Киев, 1988. – С. 112 – 122. **9. Полякова Н. А.** Роль, место и особенности перевода имен собственных в художественном тексте / Н. А. Полякова // Вестник Московского университета, Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2007. – № 4. – С. 155 – 163. **10. Суперанская А. В.** Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука, 1973. – 366 с. **11. Orwell G.** Animal Farm / George Orwell. – London : Everyman's Library 1993. – 65 p. **12. Оруэлл Г.** Колгосп тварин : казка / Г. Оруэлл ; авт. переклад з англ. мови; пер. І. Чернятинський. – К. : Прометей, 1947. – 65 с. **13. Орвелл Дж.** «Ферма «Рай для тварин» / Дж. Орвелл; з англійської переклав Юрій Шевчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrlife.org/main/minerva/orwell1.htm> **14. Оруэлл Дж.** Скотный двор: сказка-притча / Дж. Оруэлл; пер. И. Полоцка. – Л. : Азбука, 1992. – 62 с. **15. Оруэлл Дж.** Скотный двор / Дж. Оруэлл, перевод Л. Беспаловой. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.rus.ec/b/181907/read>

Ворона О. В., Крисало О. В. Переклад промовистих імен (на матеріалі казки-притчі Дж. Оруелла «Колгосп тварин»)

Стаття присвячена проблемам функціонування та перекладу власних назв у художніх творах. У статті представлений аналіз перекладу промовистих назв в казці-притчі Дж. Оруелла «Колгосп тварин». Аналізуються лінгвокультурологічні функції промовистих імен у творах художньої літератури, а також розглядаються методи перекладу промовистих імен на дві східнослов'янські мови: російську та українську. Автор надає рекомендації щодо перекладу промовистих імен.

Ключові слова: промовисті імена, перекладацькі трансформації, транскрипція, транслітерація.

Вороная О. В., Крысало О. В. Перевод говорящих имён (на материале сказки-притчи Дж. Оруэлла «Скотный двор»)

Статья посвящена проблемам функционирования и перевода собственных имён в художественных произведениях. В статье представлен анализ перевода говорящих имён в сказке-притче Дж. Оруэлла «Скотный двор». Анализируются лингвокультурологические функции говорящих имён в произведениях художественной литературы, а также рассматриваются методы перевода говорящих имён. Автор предлагает рекомендации перевода говорящих имён.

Ключевые слова: говорящие имена, переводческие трансформации, транскрипция, транслитерация.

Voronaya O. V., KrysalO O. V. The Translation of Speaking Names (based on the parable fairy tale «Animal Farm» by George Orwell)

The article is devoted to the problems of proper names functioning and translation in belletristic literature. There is the analysis of the speaking names in the parable fairy tale «Animal Farm» by George Orwell. The cultural and linguistic functions of the speaking names in the pieces of the belles-lettres are analyzed and also the translation methods of speaking names are examined. The author suggests guidelines concerning the translation of the speaking names.

Key Words: speaking names, translation devices, transcription, transliteration.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Дмитренко В. І.